SEGES INNOVATION

GRÆSNING DER FREMMER BIODIVERSITETEN

DEL 1 - STRUKTURER OG PROCESSER

Udtagningskonsulenterne

STØTTET AF
Promilleafgiftsfonden for landbrug

GRÆSNING DER FREMMER BIODIVERSITETEN
DEL 1 – STRUKTURER OG PROCESSER
er udgivet af

SEGES Innonation P/S
Agro Food Park 15
DK 8200 Aarhus N

Forfattere
Rikke Rørby Graversen, SEGES Innovation
Lisbeth Gliese Jensen, SEGES Innovation

December 2023

Design og layout
Connie Vyrtz Pedersen, SEGES Innovation

Forsidefoto
Emil Skole Læsøe, SEGES Innovation

Øvrige fotos
Hvor ikke andet er nævnt: SEGES Innovation

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
Landbrugsstyrelsen

NATUREMAN

Folderne "Græsning der fremmer biodiversiteten" del 1 og 2 - er bestilt og finansieret af Landbrugsstyrelsen. Folderne udgives som led i Landbrugsstyrelsen arbejde mod en mere resultatbaseret tilgang til naturpleje.
Dette sker i regi af projektet LIFE IP Natureman.

SIDE INDHOLD

3 Indledning
3 Du kan gøre noget for biodiversiteten

4 Græsning og biodiversitet
4 Græsnings betydning for biodiversitet
5 Forskellige græsningsstrategier
6 Græsningsdyr
8 Helårsgræsning
8 Ekstensiv sommergræsning med forlænget græsningsperiode
9 Vintergræsning
9 Rotationsgræsning

10 Tegn på god forvaltning
10 Hvordan kan du se om din forvaltning virker?
14 Planter som tegn på god biodiversitet
16 Varieret landskab (struktur)
16 Blomster
17 Lave urter med rosetblade
18 Tuer og knolde
20 God forvaltning
20 Tætheder af græssende dyr
22 Græsningsperiode
24 Samgræsning
26 Litteratur

INDLEDNING

DU KAN GØRE NOGET FOR BIODIVERSITETEN

Denne folder er til dig, som har græsning på natur- og ekstensive landbrugsarealer, og som gerne vil vide mere om, hvad du kan gøre endnu bedre for at fremme biodiversiteten på arealerne.

Til denne folder knytter sig en del 2, der beskriver udvalgte planter, som indikerer god naturforvaltning med græssende dyr.

Det faglige grundlag for denne folder er udarbejdet af Aarhus Universitet. Se mere i Rapporten: Fløjgaard, C., Nielsen, S.S., Nygaard, B. & Ejrnæs, R. 2018. Biodiversitetsindikatorer til en effektbaseret naturtilskudsordning. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 70 s. - Videnskabelig rapport nr. 297: http://dce2.au.dk/pub/SR297.pdf

Biodiversitet er mangfoldigheden af levende organismer. Det omfatter alle de forskellige arter, variationen indenfor arterne, samt mangfoldigheden af økosystemer. Biodiversitetsbegrebet dækker med andre ord, alt fra ukrudtet i din kornmark og de blomstrende urter på engen til regnskoven i Amazonas. Men biodiversiteten er i krise. Det betyder, at arter uddør i en hast, som ikke er set før. Det gode er – at du som naturforvalter kan, kan gøre en forskel for biodiversiteten!

For at bremse tabet af biodiversitet er det vigtigt at prioritere indsatsen, så vi hjælper de mest truede og sjældne arter først. Det er hér biodiversitetskrisen brænder mest på. Brandmandens lov på figur 1, beskriver hvordan naturindsatserne prioriteres bedst. En indsats for de sjældne og truede arter gavner også de almindelige. Det handler først og fremmest om at beskytte og forbedre naturen, der hvor den allerede er – dvs. typisk på de naturarealer, der allerede er beskyttede.

Brandmandens lov forklarer hvor naturindsatsen bedst prioriteres.

Mads Lundsgård.

Effektiv forvaltning med græssende dyr på naturarealer er et af de bedste tiltag for biodiversiteten. Men græsning er ikke bare græsning – den positive effekt afhænger af, hvordan du gør.

GRÆSNING OG BIODIVERSITET

GRÆSNINGS BETYDNING FOR BIODIVERSITET

Det er velkendt, at græssende dyr skaber gode vilkår for natur og biodiversitet. Men vidste du, at mange naturarealer gennem tiden er blevet overgræsset i sommerperioden og undergræsset om vinteren. Dette har medvirket til, at mange danske naturarealer er i en dårlig tilstand. Der er i højere grad behov for at græsningen i naturforvaltning minder mere om en naturlig græsning.

Vores vilde arter af planter, insekter mv. har gennem millioner af år udviklet og tilpasset sig til et liv i vilde, naturlige økosystemer. I disse økosystemer har store græssende pattedyr som f.eks. vildheste og urokser spillet en vigtig rolle. Her har dyrene gået ude hele året og fundet deres føde i naturen, og det har skabt en dynamik, som de øvrige arter af planter, insekter, dyr og fugle mv. har tilpasset sig. De store græssende dyr har været med til at holde landskabet lysåbent, og dermed sikret levesteder for de arter, der er afhængige af lysåbne levesteder og forskellige overgangsformer mellem skov og lysåben natur.

Igennem de seneste mange tusinde år har landmandens husdyr fungeret som en erstatning for de vilde dyr, som ikke længere er en del af den danske natur. Men i løbet af de seneste 100 år er mange husdyr forsvundet fra landskabet, hvilket har betydet tab af levesteder for mange arter. For de arter vi vil beskytte, betyder det ikke noget om de græssende dyr er vilde eller tamme. Det der betyder mest er, i hvilke tætheder og på hvilke årstider dyrene græsser naturarealerne.

Græssende dyr er afgørende for at sikre biodiversiteten på naturarealerne.

Dyrenes tråd og forstyrrelser af jorden er med til at skabe spirebed for urter.

FORSKELLIGE GRÆSNINGSSTRATEGIER

Traditionelt har græsning været en vigtig del af landbrugsdriften. De græssende dyr har oftest gået ude i sommerhalvåret, hvor der har været god vækst i græsset og dyretrykket er blevet tilpasset efter, hvor mange fodenheder arealerne har produceret.

Ved den traditionelle sommergræsning, er der en stor risiko for at arealerne overgræsses, i forhold til hvad der vil give den bedste effekt for biodiversiteten. Når arealerne er græsset ned i sommerperioden, er der meget få planter der blomstrer og meget lidt føde til insekter, som er grundlaget for resten af fødekæden.

Stor dyretæthed betyder ofte også større risiko for parasitter som eks. leverikter. Behandling med ormemidler betyder, at dyrenes lort ikke er egnet som levested for møgbiller og andre insekter der lever af lort.

Hvis du vil ændre din traditionelle græsning, til en mere effektiv forvaltning for biodiversiteten, er der flere muligheder. Hvilken der er den mest optimale, kommer an på hvilke arealer du råder over og hvilke dyr du benytter i din forvaltning.

Uanset hvilken græsningsstrategi og hvilke græsningsdyr du bruger i din forvaltning, er en af de vigtigste anbefalinger, at dyretrykket holdes lavt i sommerperioden hvor insekterne er aktive. For at undgå overgræsning er anbefalingen at dyretrykket som udgangspunkt ligger mellem 100-200 kg /ha. Hvis du kun har mulighed for sommergræsning eller rotationsgræsning (se nedenfor) kan græsningstrykket i en periode være højere, men det bør aldrig komme over 400 kg/ha (se afsnit om tætheder af græssende dyr).

Græsningsdyr

Generelt er ekstensive racer af heste og kvæg meget velegnede til naturforvaltning, da de:

- Kan klare sig godt på næringsfattige arealer
- Da de under de rette forhold, kan gå ude hele året
- Ofte har færre problemer med kælvning og foling og er gode mødre
- Generelt er mere robuste.

Uanset hvilke racer og arter, du benytter til naturforvaltning, er det muligt at gøre noget for at optimere forvaltningen. Generelt gælder det om at bruge de forskellige dyr de rigtige steder på de rigtige tidspunkter.

Malkekvier, krydsningsdyr og intensive kødkvægsracer kan godt bruges til naturpleje, men det er mest oplagt at anvende dem på arealer, der ikke er egnet til helårsgræsning eller vintergræsning. Her er det vigtigt at fokus på at undgå overgræsning (se afsnit om tætheder af græssende dyr). Ekstensive racer kan bruges på alle typer arealer, men er særligt godt egnet til helårsgræsning eller vintergræsning. Det er også muligt at kombinere forskellige racer, sådan at et areal afgræsses af f.eks. malkekvier i lave tætheder om sommeren og ekstensive racer af heste eller kvæg om vinteren.

Geder, får, grise og vandbøfler kan også bruges i naturforvaltningen. Se mere i afsnit om samgræsning.

Vandbøfler er gode til at græsse på fugtige arealer.

EKSTENSIVE KVÆGRACER

Skotsk højland, Galloway, Dexter, Angus og Hereford.

EKSTENSIVE HESTE- OG PONYRACER

Islandske heste, Konik, Exmoor og Shetlandspony.

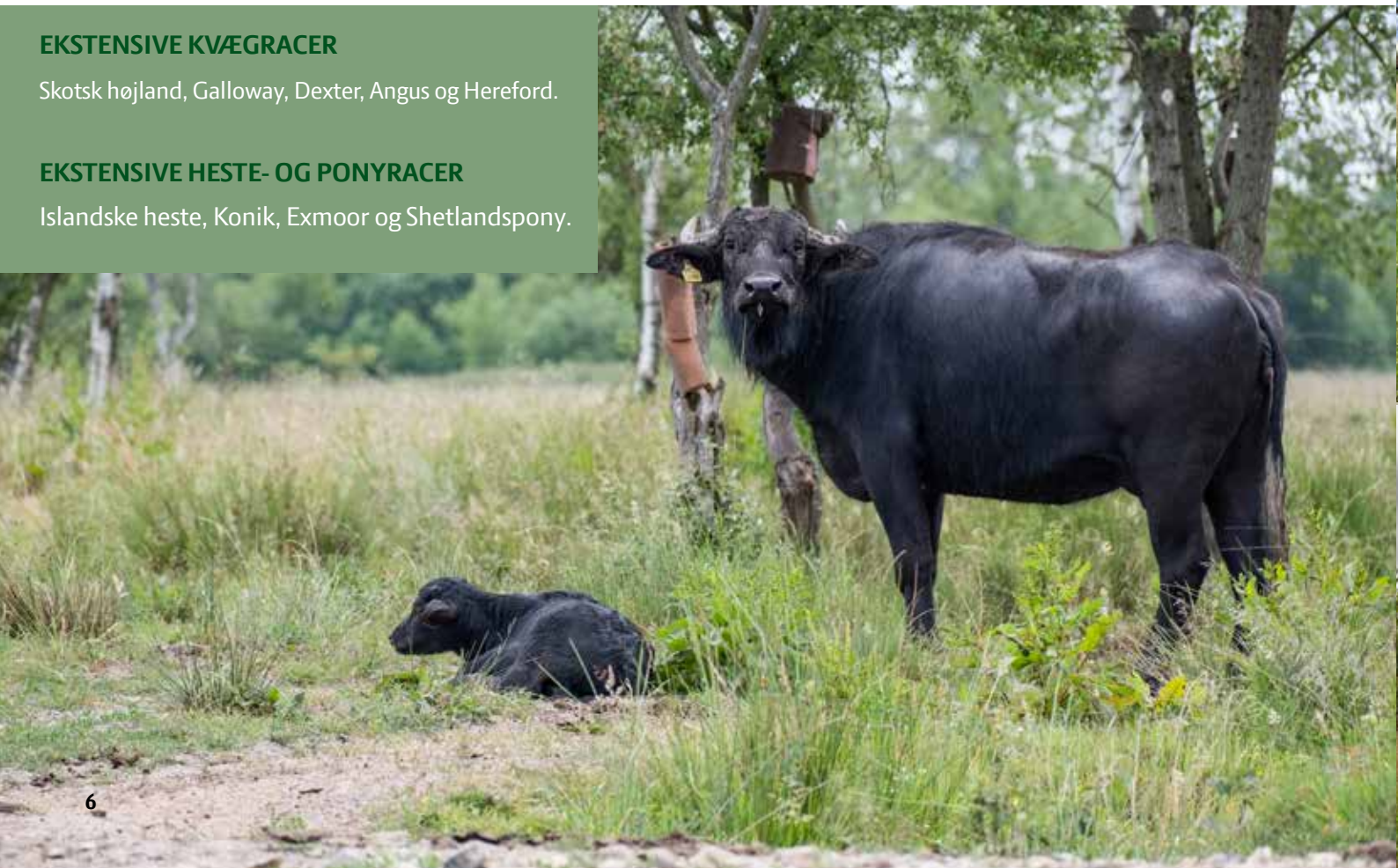

FOTOGRAF: MOGENS STENDAL

Angus

Islandske heste

FOTO: HINDHEDE AGRO

Dexter

FOTOGRAF: MARTIN SANDAGER

Dansk landrace

FOTO: COLOURBOX

Hereford

FOTOGRAF: MARTIN SANDAGER

Exmoor og Konik

FOTOGRAF: MOGENS STENDAL

Skotsk højland

FOTO: COLOURBOX

Shetlandspony

Galloway

Ekstensiv sommergræsning giver mulighed for at blomsterne kan blomstre og sætte frø.

Helårsgræsning

Den mest optimale græsningsstrategi er, at dyrene går ude året rundt, og at antallet af dyr fastlægges efter fødemængden i vinterperioden. Derved undgår du, at arealerne overgræsses om sommeren, hvilket giver plads til blomster, insektliv og fugle. Når der bliver "spist op" på arealerne i den sene vinter/tidlige forår, kommer der masser af lys og luft til at nye planter kan spire. Helårsgræsning er en oplagt forvaltningsmetode på store varierede naturarealer, hvor der både er tørre og våde arealer, og hvor det er muligt at finde naturligt ly og læ under tæt bevoksning.

Ekstensiv sommergræsning med forlænget græsningsperiode

Er dine arealer ikke egnede til helårsgræsning, eller ønsker du af andre årsager ikke at praktisere helårsgræsning, kan du i stedet arbejde med at forlænge græsningssæsonen ind i efteråret. Jo længere tid dyrene går ude, jo større vil effekten være for biodiversiteten. Det er vigtigt at holde dyretrykket lavt om sommeren for at undgå overgræsning, så blomsterne for mulighed for at blomstre og sætte frø. Samtidig er det vigtigt at der bliver spist op inden forårets vækst begynder igen. Hvis der ligger en dyne af dødt plantemateriale og skygger, har de planter der har overvintret eller de frø der ligger i jorden svært ved at spire frem. Du kan sikre at der bliver spist op ved at forlænge græsningssæsonen så lang tid det er muligt eller ved at sætte ekstra dyr på arealet uden for sommerperioden i foråret eller efteråret.

Vintergræsning

Vintergræsning kan være et effektivt alternativ til helårsgræsning på små og tørre naturområder. I vinterperioden er der ikke samme risiko for at skade insekterne, da de ofte ligger i dvale i jordoverfladen eller i vegetationen under dyrenes bidehøjde. Vintergræsning sikrer at der er spist op om foråret og at de blomstrende urter får lov at blomstre om sommeren. Det kan dog være en udfordring, at der ikke er lys nok om sommeren til de små urter og der er heller ikke lort tilgængeligt om sommeren til de møgbiller og andre insekter, der er afhængig af lort fra de store dyr.

Rotationsgræsning

Det kan være fristende at lave rotationsgræsning, hvor man flytter dyrene rundt på forskellige naturarealer, da det letter arbejdet med at tilse dyrene. Rotationsgræsning kan være den eneste reelle mulighed på meget små arealer, men er sjældent den bedste løsning i forhold til at sikre biodiversiteten på større naturarealer. Ved rotationsgræsning bliver dyretrykket ofte meget højt i perioder. Det kan betyde at mange blomster bliver spist, så der ikke er fødegrundlag til insekterne. I hvileperioderne når planterne ofte ikke at blomstre og sætte frø inden dyrene kommer tilbage og spiser vegetationen i bund igen. Græsning i en kort periode, betyder ligeledes at der kun er gødning til stede i en kort periode, hvilket er en udfordring for alle de arter, der er knyttet til nedbrydningen af lort og har behov for en løbende gødningstilførsel. Hvis rotationsgræsning er din eneste mulighed, er det vigtigt at dyretrykket holdes lavt, og der går tilstrækkeligt lang tid inden dyrene kommer tilbage på arealet, så du sikrer en effektiv blomstring og frøsætning.

En lang græsningssæson og vintergræsning er vigtig for at undgå førneophobning.

TEGN PÅ GOD FORVALTNING

HVORDAN KAN DU SE OM DIN FORVALTNING VIRKER?

Det er omfattende at måle al biodiversitet og dermed også den effekt dine græssende dyr har på dine naturarealer. Det vil være umuligt at tælle alle de arter du har på dine naturareal og vurdere, hvor mange af arterne, der er gået frem og hvor mange der er gået tilbage i antal. Nogle arter er så små at de ikke er til at finde, mens andre kun kan registreres på bestemte tidspunkter af året eller ved bestemte vejrforhold og andre kun med års mellemrum.

I stedet for at tælle arter kan du bruge indikatorer for høj biodiversitet, der kan fortælle noget om den samlede biodiversitet på arealet. Der findes mange forskellige indikatorer for biodiversitet, som du kan bruge til at måle om din forvaltning er effektiv.

Herunder kan du læse om, hvordan du sikrer at din forvaltning er effektiv. Vi har sat fokus på nogle udvalgte indikatorer, som du let kan lære at kende og anbefalinger til din forvaltning, som er nem at omsætte til praksis:

- Udvalgte plantearter, der er gode at kende
- Mange blomster
- Lave urter med rosetblade
- Tuer og knolde
- Tætheder af græssende dyr
- Græsningsperiode
- Samgræsning

I tabellen kan du se flere eksempler på indikatorer for høj biodiversitet, som du med fordel også kan benytte, når du holder øje med om din forvaltning er effektiv.

TABEL. OVERSIGT OVER ANDRE INDIKATORER SOM OGSÅ ER TEGN PÅ HØJ BIODIVERSITET PÅ GRÆSNINGSAREALER

INDIKATOR	BETYDNING FOR BIODIVERSITET
BAR JORD	Naturlige forstyrrelser af jordbunden som resultat af græssende dyr, oversvømmelser, sandflugt og erosion. Bar jord giver mulighed for frøspiring og er levested for mange jordboende insekter.
MOSDÆKKE OG LAVER	Dække af gyldenbrunt mos i moser (f.eks. tørvemos) og overdrev er tegn på næringsfattige forhold og lang historik. Det samme gælder for jordboende arter af lav.
DVÆRGBUSKE	Dværgbuske som hedelyng, revling og blåbær er vigtige pollen- og naturressourcer for insekter, når de blomstrer. De indikerer næringsfattige forhold og lang historik.
VEDPLANTER (BUSKE OG LIANER)	Vedplanter som hvidtjørn, rose, pil, slåen og vedbend er vigtige pollen- og nektarressourcer for insekter når de blomstrer. Mange insekter er tilknyttet særlige arter af vedplanter. Vedplanterne er levested og giver ly og læ for smådyr, fugle og insekter. F.eks. er mange sommerfugle afhængige af læ fra vedplanter på de lysåbne naturområder.
GAMLE TRÆER OG DØDE TRÆER	Jo ældre træer bliver jo større værdi, har de for biodiversiteten, da de bliver levesteder for flere arter, når dele af træet begynder at rådne og nedbrydes. Soleksponerede store træer har særligt mange arter tilknyttet. Mange arter af nedbrydere (f.eks. insekter og svampe) er helt afhængige af døde træer (dødt ved). Stort og stående dødt ved er særligt vigtige levesteder.
BID OG BARKSKRÆLNING	Når de græssende dyr skader træerne med bid og barkskrælning får insekter og svampe bedre adgang til at angribe træet. Træet bliver dermed et bedre levested.
INGEN FØRNE-OPBYGNING	Tykt lag af vissent græs og planterester fra sidste vækstsæson. Tegn på for lavt græsningstryk eller for kort periode med græsning. Hæmmer spiring af nye planter. Resulterer i vegetation domineret af græsser og/eller store konkurrencedygtige planter.
STOR LORT	Lort fra store planteædere som f.eks. heste og kvæg er et vigtigt levested og fødekilde for mange biller og andre dyr/svampe. Bidrager til frøspredning. De mange og store insekter er vigtig fødekilde for mange arter af fugle.
STORE STEN	Tegn på at arealer ikke har været dyrket. Sten er vigtige for varmekrævende arter som firben og insekter samt som levested for arter af lav.

Blottet jord

Mos og laver

Store sten og småbuske

Barkskrælning

Dværgbuske

Ingen førneopbygning

Store sten med laver

Blomstrende buske og døde træer

Lort

Dødt ved

PLANTER SOM TEGN PÅ GOD BIODIVERSITET

Planter fortæller meget om naturværdien og historien på et naturareal. De er bundet til den jordbund de vokser i og forskellige planter har forskellige krav til deres voksested. Planter er nemme at genkende i hele sommerperioden og de er altid til stede uanset vejr og vind og derfor har de traditionelt været brugt i naturovervågningen som mål for naturkvaliteten på et areal. Forskerne har dokumenteret, at der er en god sammenhæng mellem plantegrigdommen på et areal og den samlede biodiversitet. Derfor er planter gode indikatorer for biodiversiteten.

Aarhus Universitet har udvalgt 38 arter, der alle er afhængig af, eller trives på gode naturarealer, der forvaltes med græssende dyr. Arterne er beskrevet i Græsning der fremmer biodiversiteten - del 2 – Indikatorplanter. Uddybende beskrivelser af planterne findes i rapporten Beskrivelser af planter som biodiversitetsindikatorer i en effektbaseret tilskudsordning (au.dk).

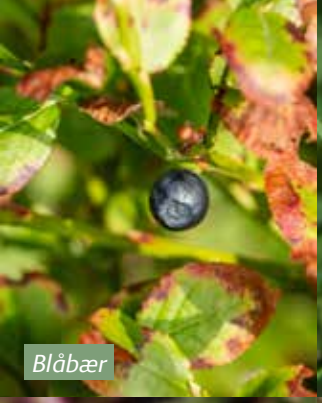
Blåbær

Eng-kabbeleje

Troldurt

Hedelyng

Snerre

Hindeknæ

Katteskæg

Soldug

Strandasters

Læge-ærenpris

Kragefod

Klokkelyng

Kællingetand

Timian

Mælkeurt

Sandkryb

Strandmalurt

Krageklo

Tranebær

Viol

VARIERET LANDSKAB (STRUKTUR)

Blomster

Blomstrende planter er vigtige for den samlede biodiversitet, da de bidrager med nektar- og pollenressourcer til insekterne, og flere arter er vigtige værtsplanter for sommerfugle, bier og andre insekter. Blomsterne er vigtige for planterne selv, da bestøvning og frøsætning er en del af planternes formering og spredning.

Mangel på blomster eller meget få blomster kan indikere overgræsning om sommeren, hvilket påvirker de bestøvende insekter negativt. Mangel på blomster kan også skyldes at arealet domineres af græsser og kan indikere at der er mange næringsstoffer og/eller fravær af græsning.

Sammenhængen mellem god forvaltning og mange blomster er ikke altid helt klar. Næringsrige enge uden forvaltning kan godt have et stort blomsterflor af høje konkurrencestærke planter som f.eks. alm. mjødurt, gederams og agertidsel. Disse arter vil dog ofte udkonkurrere mange mindre arter, som man ønsker at fremme med græsning. Man kan også opleve at de tørre bakker (overdrev) blomstrer overdådigt i de første år efter at græsning er ophørt eller ved meget lavt græsningstryk (undergræsning).

Derfor er det vigtigt at du ikke kun kigger på om der er mange blomster på dine arealer, men også bruger andre indikatorer for høj biodiversitet.

Et lavt græsningstryk om sommeren giver mulighed for stor blomstring.

Lave blomstrende urter trives med græssende dyr, der sikrer lys til jordoverfladen.

Lave urter med rosetblade

Lave urter, der har deres blade i en roset ved jordoverfladen, kaldes rosetplanter. På næringsfattige arealer vokser der typisk mange forskellige arter af rosetplanter, da der ikke er næringsstoffer nok til at de store konkurrencestærke arter kan vokse op og skygge de mindre urter væk.

Mange forskellige arter af rosetplanter er også tegn på gamle naturarealer. Forskere har påvist, at tidligere landbrugsdrift afspejler sig i artsammensætningen af de lave urter i mere end 100 år efter landbrugsdriften er ophørt på et areal.

Dyrenes tråd skaber blottet jord og er med til at fremme, at de lave urter kan spire og sprede sig.

Uden forstyrrelser i form af græsning bliver de lave urter hurtigt overvokset af mere konkurrencestærke arter, som ikke tillader lyset kommer ned til jordoverfladen.

Tuer og knolde

Tuer og knolde er mindre forhøjninger som er dannet af planter, myrer eller dyrenes tråd. Tuer og knolde forsvinder eller udjævnes, når et areal bliver pløjet eller slået med maskine.

Tuer og knolde bidrager i sig selv med en stor variation i levestederne på naturarealerne. Der kan være stor forskel på fugtighed i toppen og bunden af en tue og der kan være stor temperaturforskel fra nordsiden til sydsiden. Tuerne skaber et varieret mikroklima, som har stor betydning for, hvor mange arter der kan trives på et areal. Nogle arter har det bedst hvor det er tørt og varmt på toppen, mens andre arter trives bedst i fugt og skygge imellem tuerne.

Planter kan også danne tuer, som kan blive voksested fra andre arter. Det gælder særligt den slægt af halvgræsser der hedder star.

Engmyrer kan lave variation i et fladt landskab med deres karakteristiske lave tuer.

Dyrenes tråd kan på fugtige arealer danne en knoldet struktur, som kaldes knoldkær.

GOD FORVALTNING

Tætheder af græssende dyr

Antallet af dyr der græsser har stor betydning for naturkvaliteten. Går der for få dyr kan det medføre en øget tilgroning, og går der for mange dyr, så får blomsterne ikke mulighed for at blomstre og sætte frø og begge dele er ugunstigt for biodiversiteten.

Undergræsning kan kendes på, at der i foråret ligger et tæppe af vissent plantemateriale, der ikke er blevet spist. Dette lag kaldes førne, og det skygger for de små rosetplanter og nye kimplanter. Græsarter har i modsætning til de blomstrende urter nemmere ved at vokse op igennem førnelaget. Derfor resulterer undergræsning ofte i en ensartet, græsdomineret vegetation med få blomstrende urter. Undergræsning vil også medføre en øget tilgroning af træer og buske.

Går der for mange dyr på arealerne i sommerhalvåret, så bliver vegetationen spist i bund og kun meget få blomstrende urter får mulighed for at blomstre. Dermed mangler der føde til de mange insekter, der er afhængige af blomsternes pollen, nektar eller som bruger bestemte urter som værtsplante for deres larver. Det er særligt i sommerperioden, hvor insekterne er aktive, at det er vigtigt at dyretrykket ikke bliver for højt.

I naturlige økosystemer er det fødemængden, der sætter grænsen for antallet af græssende dyr og særligt fødemængden i vinterperioden. Forskernes bedste bud på en naturlig tæthed af græssende dyr er 70-250 kg dyr/ha. Det er inden for dette interval at naturen har udviklet sig igennem millioner af år og det græsningstryk som de forskellige arter af vilde planter og dyr fra naturens side er tilpasset.

I støtteordningen til pleje af græs- og naturarealer har man brugt storkreaturer (SK) som mål for tætheder af dyr. Ved brug af SK skelner man ikke mellem størrelsen på de forskellige racer. Der er stor forskel på, hvor meget en Shetlandspony eller en stor Hereford spiser, selvom de begge svarer til én storkreaturer. Derfor giver det mere mening at omregne dyretrykket i kg levende dyr pr. hektar. Det er dog relativt nemt at omregne dyretrykket, da du blot ganger vægten på dyrene med antallet.

Er du I tvivl om du har den rigtige tæthed af dyr på de naturarealer du græsser kan du kontakte en naturmedarbejder i din kommune, den lokale enhed af Naturstyrelsen eller naturkonsulenten i dit lokale landbrugsrådgivningscenter.

ANBEFALING

Tæthed af dyr bør på de fleste arealer ligge mellem 100-200 kg/ha. Tætheden bør ikke ligge over 400 kg/ha eller under 50 kg/ha.

Græsningsperiode

Traditionelt har græssende dyr kun gået på naturarealerne i sommerperioden, hvor der er mest føde. Men de vilde arter af planter og dyr er gennem millioner af år tilpasset til en natur, hvor dyrene går ude året rundt. Nyeste forskning peger på at den påvirkning som dyrene har på arealerne i vinterhalvåret er meget afgørende for, hvordan naturkvaliteten udvikler sig. Derfor er det vigtigt at dyrene går ude så stor en del af året som muligt.

Det er særligt i vinterhalvåret at dyrene spiser op på arealerne og deres fødeindtag er dækket af et bredere udvalg af fødeemner. Dyrenes slid på arealerne har også af stor betydning for at skabe variation, i form af bar jord og nye spirebede.

Det er mest optimalt at dyrene går ude året rundt i passende tætheder uden tilskudsfodring. Helårsgræsning kan med fordel praktiseres med robuste ekstensive racer på store varierede naturarealer, med mange forskellige naturtyper og hvor der er naturligt læ og ly i form af tæt bevoksning.

På ensartede eller små arealer er det ikke altid muligt at praktisere helårsgræsning. Her kan man i stedet arbejde med, at forlænge græsningssæsonen så meget som muligt. Der vil være god natureffekt, hvis man kan udvide græsningssæsonen til at vare fra april til november men gerne endnu længere.

På små og tørre arealer kan græsning med et forholdsvis højt dyretryk, i en kortere periode, om vinteren være et rigtig godt alternativ til sommergræsning. Herved får man spist op inden foråret og dyrene får slidt godt på arealet på et tidspunkt af året, hvor insekter og dyreliv er i dvale og derfor ikke påvirkes så meget. Man ser ofte et rigt blomsterflor om sommeren, på arealer der udelukkende vintergræsses.

Dyrenes påvirkning på naturen året rundt, er værdifuld for naturudviklingen. Vintergræsning på små tørre naturarealer kan give et stort blomsterflor om sommeren.

ANBEFALING

- Helårsgræsning anbefales på alle arealer der er egnet til det (store og varierede naturarealer).
- På ensartede og meget våde arealer forlænges græsningssæsonen mest muligt (april – november)
- På små og tørre arealer kan vintergræsning anbefales.

SAMGRÆSNING

Forskellige arter af planteædere har forskellige tilpasninger til græsning og påvirker naturområderne på forskellig vis. Derfor bidrager græsning med flere arter af planteædere til en større variation, der kan give levested til flere arter. Det kan desuden være en fordel at have forskellige græssende dyr til at gå sammen, da det kan være med til at sænke smittetrykket for indvoldsorm og andre parasitter, da der er er forskellige arter knyttet til de forskellige dyrs gødning.

Heste og kreaturer er begge græssere, der primært lever af græs og urter og i mere eller mindre omfang af vedplanter som buske og træer. Trods de begge er græssere, så græsser de på forskellige vis. Heste er ofte mere selektive med deres fødevalg end kvæg, hvilket betyder at de påvirker landskabet på forskellig vis.

Geder og hjorte søger i højere grad føde på vedplanter og kan bidrage til at mindske tilgroning og skabe lys, samt større mængder dødt ved. Der er flere gode erfaringer med at bruge geder som naturlige kratryddere og de mere robuste racer som Dansk Landrace har vist sig egnet til brug i helårsgræsning.

Grise kan i lave tætheder bidrage positivt til biodiversitet, da de laver forstyrrelser i jorden, hvilket kan give mulighed for, at nye planter kan spire og der skabes områder med blottet jord til gavn for insekter og fugle.

Vandbøfler trives på våde arealer og kan græsse en foderressource som andre arter kan have svært ved at komme ud til.

Får er, ligesom heste, meget selektive i deres græsning, men da får har en præference for at æde blomstrende urter kan de være med til at fremme en meget græsdomineret vegetation. Derfor er det ofte en udfordring af have får på naturarealer i sommerperioden, da de kan være hæmmende for antallet af blomstrende urter og dermed have negativ indflydelse på naturudviklingen. Fåregræsning i vinterperioden kan give fine resultater, men de er meget lette dyr og bidrager derfor med begrænset forstyrrelse af jorden.

ANBEFALING

- Afgræsning, gerne med flere arter på samme areal f.eks. kvæg, heste, vandbøfler, geder, hjorte og grise.
- Fåregræsning i sommerperioden kan udgøre en udfordring for naturudvikling.

Samgræsning af køer og heste.

Geder sørger for at træer og buske ikke overskygger en plet med værdifulde blomster.

Grise kan i lave tætheder bidrage positivt til biodiversitet, da de laver forstyrrelser i jorden.

LITTERATUR

- Fløjgaard, C., Nygaard, B. & Ejrnæs, R. 2023.
  Pointgivning af biodiversitetsindikatorer i resultatbaseret tilskud til naturpleje. Anden version. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi,15 s - Teknisk rapport nr. 273
- Fløjgaard, C., Nielsen, S.S., Nygaard, B. & Ejrnæs, R. 2018.
  Biodiversitetsindikatorer til en effektbaseret naturtilskudsordning. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 70 s. - Videnskabelig rapport nr. 297
  http://dce2.au.dk/pub/SR297.pdf
- Fløjgaard, C., Buttenschøn, R.M., Byriel, F.B., Clausen, K.K., Gottlieb, L., Kanstrup, N., Strandberg, B. & Ejrnæs, R. 2021.
  Biodiversitetseffekter af rewilding. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 124 s. - Videnskabelig rapport nr. 425
  http://dce2.au.dk/pub/SR425.pdf
- Fløjgaard, C., Bladt, J. & Ejrnæs, R. 2017.
  Naturpleje og arealstørrelser med særligt fokus på Natura 2000 områderne. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 58 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 228.
  http://dce2.au.dk/pub/SR228.pd

SEGES Innovation P/S | Agro Food Park 15 | DK 8200 Aarhus N | segesinnovation.dk

SEGES INNOVATION